

NEMENDAÞING Í SKÓLUM

Hugmyndir og leiðbeiningar fyrir
kennara

Barnaheill

Hugmyndir og leiðbeiningar um nemendaping í skólum fyrir kennara á leik-, grunn- og framhaldsskólastigi. Gefið út í tengslum við Dag mannréttinda barna, 20. nóvember 2021.

Barnaheill – Save the Children á Íslandi

barnaheill@barnaheill.is

barnaheill.is

Efnisyfirlit

Til kennara	2
Af hverju Dagur mannréttinda barna?	2
Um Barnasáttmálann.....	3
Um Barnaheill.....	3
Hugmyndir að nemendapingi í skólum	4
Gott að hafa í huga áður en nemendaping er skipulagt	4
LEIKSKÓLAR	5
GRUNNSKÓLAR	7
Bekkurinn – Þingið undirbúið	7
Skólinn – allir vinna saman	8
FRAMHALDSSKÓLAR	9

Til kennara

Með leiðbeiningum þessum og hugmyndum um framkvæmd nemendapings í skólum viljum við hjá Barnaheillum – Save the Children á Íslandi hvetja þig og aðra í skólanum þínum til að halda í heiðri og festa í sessi Dag mannréttinda barna sem er þann 20. nóvember ár hvert. Tilvalið er að fræða nemendur á öllum aldri um barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna og önnur réttindi þeirra. Einn liður í að fagna þessum degi og efla enn frekar nemendalyðræði í skólanum er nemendaping. Lýðræði og mannréttindi er einn af grunnþáttum menntunar og getur nemendaping verið einn liður í að vinna með þann þátt. Gangi ykkur vel.

Af hverju Dagur mannréttinda barna?

Þann 20. nóvember árið 1989, eða fyrir 30 árum, var Barnasáttmálinn samþykktur á allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna. Með sáttmálanum sem var svo lögfestur á Alþingi árið 2013 var gríðarlega mikilvægt skref tekið til að tryggja með lögum réttindi barna.

Árið 2016 var samþykkt á Alþingi að 20. nóvember ár hvert skuli helgaður fræðslu um mannréttindi barna. Barnaheillum var falið af innanríkisráðherra og mennta- og menningarmálaráðherra að sjá um framkvæmd dagsins. Lögð hefur verið áhersla á að hvetja kennara á öllum skólastigum til að fræða börn um réttindi sín á þessum degi, m.a. með því að hafa barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna að leiðarljósi.

Í þingsályktunartillögu félags- og barnamálaráðherra vorið 2021 um Barnvænt Ísland – framkvæmd barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna kemur fram að dagurinn skuli eflur frá og með árinu 2021. Vinna skuli að því að gera 20. nóvember hærra undir höfði og nýta daginn enn frekar við fræðslu og vitundarvakningu um réttindi barna. Auk mennta- og menningarmálaráðuneytisins og dómsmálaráðuneytisins bera forsætisráðuneyti og félags- og barnamálaráðuneyti einnig ábyrgð á deginum.

Barnasáttmálinn er útbreiddasti mannréttindasamningur heims og kveður á um réttindi sem öll börn eiga að njóta, án mismununar. Til þess að réttindin nýtist öllum börnum er mjög mikilvægt að þau þekki réttindi sín og að samfélagið allt þekki í hverju þau felast og hvaða skyldur sáttmálinn leggur á herðar samfélagsins.

Frá upphafi hafa Barnaheill – Save the Children á Íslandi séð um framkvæmd Dags mannréttinda barna í samstarfi við mennta- og menningarmálaráðuneyti og dómsmálaráðuneyti. Hugmyndir að verkefnum tengdum Degi mannréttinda barna getur þú m.a. fundið á [vefsíðu Barnaheilla](#) og fjöldi myndbanda sem Barnaheill hafa gefið út, þ.á.m. um þennan dag má finna [hér](#).

Um Barnasáttmálann

Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna er útbreiddasti mannréttindasamningur heims og kveður á um þau réttindi sem öll börn eiga að njóta. Lög um leik-, grunn- og framhaldsskóla, aðalnámskrár skólastiganna og grunnþættir menntunar eiga jafnframt að tryggja börnum þessi réttindi og vera samhljóma barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna. Öll börn, óháð stöðu þeirra, skulu njóta þeirra mannréttinda sem kveðið er á um í Barnasáttmálanum og ekki má mismuna börnum hvað þau réttindi varðar. Á vefnum barnasattmali.is eru nánari upplýsingar um Barnasáttmálann. Þar er að finna fjölmörg verkefni og kennsluhugmyndir fyrir börn, kennara og foreldra. Vefurinn er að hluta til einnig á ensku og pólsku auk þess sem allar greinar Barnasáttmálans eru táknmálstúlkaðar.

Um Barnaheill

Barnaheill – Save the Children á Íslandi eru hluti af alþjóðasamtökunum Save the Children sem stofnuð voru árið 1919 og vinna að réttindum og velferð barna með barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna að leiðarljósi. Barnaheill eru leiðandi afl í að breyta viðhorfum og verklagi varðandi málefni barna og réttindi þeirra. Framtíðarsýn Barnaheilla er heimur þar sem sérhvert barn hefur tækifæri til að lifa og þroskast, fær gæðamenntun, lifir öruggu lífi og hefur tækifæri til að hafa áhrif. Við stöndum vaktina í þágu barna og gætum réttinda þeirra. Stærsti verkefni samtakanna eru [Vinátta](#) – forvarnaverkefni gegn einelti og [Verndarar barna](#) – forvarnaverkefni gegn kynferðisofbeldi á börnum. Önnur stærri verkefni eru [Ábendingalínan](#) sem í

samvinnu við m.a. lögregluembættið er hægt að tilkynna um óæskilegt efni á netinu, [Hjólásöfnun](#), [Ráðgjöf](#), ýmsir [samstarfshópar](#) sem vinna að málefnum barna, málsvarahlutverkið um t.d. fátækt og gjaldfrjálstan grunnskóla og [lagaumsagnir og ályktanir](#). Auk þess er [erlendum verkefnum](#) samtakanna sífellt að fjölga. Barnaheill eru frjáls félagasamtök og byggja alla sína starfsemi á frjálsum framlögum og styrkjum. Nánari upplýsingar um Barnaheill má nálgast á [vefsíðu samtakanna](#).

Hugmyndir að nemendapingi í skólum

Hér koma tillögur og hugmyndir af því hvernig kennarar geta mögulega undirbúið og framkvæmt nemendaping í skólanum. Kennurum er heimilt að nota þessar hugmyndir að vild og byggja á þeim til frekari skipulagningar. Þær hugmyndir sem lagðar eru fram er skipt eftir skólastigum.

Gott að hafa í huga áður en nemendaping er skipulagt

- Undirbúið og ákveðið hvaða spurningar verða lagðar fyrir þingið.
- Sjáið til þess að allir nemendur hafi jöfn tækifæri til að tjá sig, farið hringinn eða stafrófið til að ákvarða hvaða nemandi á að tjá sig næst.
- Setjið ákveðnar reglur fyrirfram sem nemendum er ætlað að fylgja, t.d.:
  - Sýnið hvert öðru virðingu, leyfið einum nemenda að tala í senn og ekki grípa fram í
  - Mikilvægt er að allir taki virkan þátt í umræðum og segi sínar skoðanir
  - Sýnið umburðarlyndi gagnvart ólíkum skoðunum og svörum, þau eiga öll jafnan rétt á sér
  - Það er frábært að vera sammála og það er líka frábært að vera ósammála
  - Ef nemendur eru ósammála um hvernig svara eigi spurningum, látið þá öll svörin koma fram
- Hrósið nemendum fyrir að taka þátt í þinginu og að segja sína skoðun.
- Ef ástæða þykir til, spyrjið nemendur frekar út í svörin þeirra.
- Skrifið hjá ykkur ef einhver svör vekja hjá ykkur áhyggjur um velferð nemenda.
- Kennarar taka saman svör nemenda.
- Samantekt frá þinginu má gjarnan senda á netfang Barnaheilla, barnaheill@barnaheill.is
- Einnig má gjarnan senda lýsingu á framkvæmd þingsins á netfang Barnaheilla. Þær upplýsingar verða teknar saman og safnað og búinn til hugmyndabanki sem kennarar munu geta notað í framtíðinni.

LEIKSKÓLAR

Mikilvægt er að tryggja að öll börn hafi strax á fyrstu æviárunum á einhvern hátt tækifæri til að koma sínum skoðunum, vilja og hugmyndum á framfæri. Því þarf að miða við aldur og þroska nemenda á leikskólaaldri til að tryggja það. Í leikskólum þarf oft að fara fjölbreyttar leiðir til að koma á nemendapingi en það eru svo sannarlega til leiðir sem geta stutt við það.

Markmið:

Að kynna fyrir nemendum að þau eigi rétt á að láta rödd sína heyrast. Hvetja nemendur til að láta skoðanir sínar, hugmyndir og tillögur í ljós.

Lýsing:

Mælt er með því að unnið sé með nemendur í litlum hópum og að hver hópur sé samsettur úr einstaklingum á svipuðum aldri og þroska. Aldursskipting á leikskóladeildum er misjöfn og kennarar meta hvort nemendum sé skipt í hópa þvert á deildir eða innan deilda skólans. Mikilvægt er að nemendur finni fyrir öryggi og að þeir séu með kennara sem þeir þekkja og treysta. Það eykur líkurnar á að þeir taki þátt í umræðum. Úthald yngstu nemendanna er yfirleitt ekki mikið og því er betra að hafa spurningarnar hnitmiðaðar og fáar. Hægt er að skipta þinginu niður í nokkra hluta, það þarf ekki að spyrja allra spurninganna sama daginn.

- Kennari sér til þess að nemendunum líði vel og séu í þægilegu umhverfi þegar þingið fer fram.
- Nemendur eru hvattir til að taka virkan þátt í umræðum og segja sínar skoðanir.
- Kennari skrifar hjá sér svör nemendanna eða notar upptökutæki (hljóð og/eða mynd) til að stoppa ekki flæði umræðna.
- Kennari varpar fram nokkrum spurningum til að hita nemendur upp með einföldum spurningum svo að nemendur fái tækifæri til að átta sig á hvernig þingið gengur fyrir sig. Mikilvægt er að kennari útfæri spurningarnar eftir aldri, áhuga og þroska nemenda.
- Dæmi um upphitunarspurningar:
  - Hvað heitir þú?
  - Hvað ertu gamall/gömul?
  - Hvað heitir foreldrar / forráðamenn þínir?
  - Hvar áttu heima?
  - Hvað langar þig í jólagjöf?
  - Hver er uppáhaldsliturinn þinn?
- Síðan er farið í aðeins flóknari spurningar og hér eru dæmi um þær:
  - Hver er uppáhaldsmaturinn þinn í leikskólanum?
  - Hvað finnst þér skemmtilegast að gera í leikskólanum?
  - Er eitthvað sem þér finnst erfitt að gera í leikskólanum?
    - Ef já, hvað er það sem þér finnst erfitt?
    - Hvað heldur þú að sé hægt að gera svo það sé ekki eins erfitt?
  - Hvað finnst þér skemmtilegast að gera úti?
  - Hvernig líður þér í leikskólanum?
    - Af hverju líður þér þannig?
  - Hvað finnst þér best að kennararnir geri með þér?

- Hvernig líður þér heima?
  - Af hverju líður þér þannig?
- Hvað gerir þú ef þér leiðist?
- Í hvernig leik finnst þér best að vera í?
- Í hverju ertu góð/góður?
- Hvernig getur þú brugðist við ef þú sér að einhverjum líður illa?
- Sumir nemendur og eflaust flestir þeirra sem eru í yngsta kantinum eiga erfitt með að tjá sig með orðum og skilja jafnvel ekki spurningarnar. Því er einnig hægt að hafa spurningarnar myndrænar og gefa nemendum kost á að svara þeim með því að benda á myndir. Dæmi um slíka útfærslu er eftirfarandi:
  - Kennari hefur stórar myndir fyrir framan sig af tilfinningum. Myndirnar geta t.d. verið eftirfarandi:

- Kennari spyr nokkurra spurninga og hver og einn nemandi bendir á viðkomandi tilfinningu sem segir til um hvað honum finnst um það sem hann er spurður um. Spurningarnar geta verið til dæmis:
  - Hvernig líður þér í samverustundum?
  - Hvernig gengur að klæða þig í útifötin?
  - Hvernig líður þér í útiveru?
  - Hvernig finnst þér að kubba/leira/mála/vera í hlutverkaleik..... o.fl.
- Önnur hugmynd er að hafa myndir af aðstæðum, t.d. úr board maker sem eru lýsandi fyrir athafnir og geta t.d. verið eins og á meðfylgjandi mynd:
- Spurningarnar gætu þá t.d. verið eftirfarandi:
  - Hvað finnst þér skemmtilegast að leika með?
  - Hvenær líður þér best í leikskólanum?
  - Hvað finnst þér erfiðast?
- Kennarar taka saman svör barnanna.
- Samantekt frá þinginu má gjarnan senda á netfangið barnaheill@barnaheill.is

GRUNNSKÓLAR

Gert er ráð fyrir því að nemendapíngi í grunnskólum skiptist í tvo hluta, *bekkurinn og skólinn*, og er það gert með það að leiðarljósi að allir nemendur hafi jafnan rétt á að tjá sig og fái þjálfun í að segja sínar skoðanir þvert á aldur. Hægt er að vinna með báða hlutana sama daginn en það er líka hægt að dreifa þeim á tvo daga. Tillaga að uppsetningu nemendapíngis í grunnskóla er eftirfarandi:

Bekkurinn – Þingið undirbúið

Markmið:

Að kynna fyrir nemendum hvernig þingið fer fram og hvetja þá til að taka virkan þátt í umræðunum.

Lýsing:

Nemendunum er skipt í 4-5 manna hópa innan bekkjarins, þau fá fyrirfram gefnar spurningar sem þau öll svara og greina svo hinum hópunum frá svörunum.

- Kennari útskýrir hvernig þingið mun fara fram og markmiðið með því. Nemendur hvattir til að taka virkan þátt í umræðum og segja sínar skoðanir.
- Kennari varpar fram nokkrum spurningum til að hita nemendur og þeir fái tækifæri til að átta sig á hvernig þingið gengur fyrir sig. Mikilvægt er að kennari útfæri spurningarnar eftir aldri, áhuga og þroska nemenda.
- Dæmi um spurningar:
  - Hver er upphaldsmaturinn þinn?
  - Hvaða bíómynd sástu síðast?
  - Hvaða árstími finnst þér skemmtilegastur?
  - Hvað langar þig í jólagjöf?
  - Hvað er upphaldslagið þitt?
  - Hvað finnst þér skemmtilegast að fylgjast með á Youtube?
  - Hvaða námsgrein finnst þér skemmtilegust í skólanum?
  - Hvaða námsgrein finnst þér erfiðust í skólanum?
  - Hvað langar þig til að starfa við þegar þú verður fullorðinn?
  - Hvað langar þig að læra í framtíðinni?
- Spurningunum er varpað fram ýmist öllum í einu eða einni í senn.
- Hver og einn nemandi skrifar niður hjá sér svörin.
- Síðan er orðið látið ganga hringinn þannig að allir í hópnum segja hinum hvernig þeir svöruðu spurningunum.
- Hver hópur velur sér talsmann. Hlutverk talsmanns er að segja nemendunum í hinum hópnum frá því hvernig þeir sem voru í hans hópi svöruðu spurningunum.
- Kennari spyr hina í hópnum hvort talsmaður hópsins sé búinn að segja frá öllum þeim svörum sem kom frá hópnum. Ef ekki, eru nemendur hvattir til að bæta við því sem þeir sögðu sjálfir.
- Sumir nemendur eiga ef til vill erfitt með tjá sig og svara og hægt er að nota hugmyndir frá nemendapíngi í leikskólunum til að styðjast við.

Skólinn – allir vinna saman

Markmið:

Gefa nemendum tækifæri til að tjá sig í stærri hópum sem er samsettur af bæði yngri og eldri samnemendum.

Lýsing:

- Nemendum er skipt í 10- 20 nemenda hópa, helst þannig að það séu 1-2 nemendur úr hverjum árgangi í hóp.
- Kennari fer yfir fyrirkomulagið með nemendum og gott er að koma eftirfarandi fyrirmælum á framfæri við hópinn:
  - Sjáið til þess að allir hafi jöfn tækifæri til að tala, farið hringinn eða stafrófið til að ákvarða hver á að tjá sig næst
  - Leyfið einum nemenda að tala í senn og ekki grípa fram í
  - Mikilvægt er að allir taki virkan þátt í umræðum og segi sínar skoðanir
  - Allar skoðanir og svör eiga jafn mikinn rétt á sér
  - Það er frábært að vera sammála og það er líka frábært að vera ósammála
  - Ef nemendur eru ósammála um hvernig svara eigi spurningum, látið þá öll svörin koma fram
- Skipaðir eru tveir talsmenn hópsins sem eru yngsti og elsti nemandi hópsins.
- Hver hópur fær spurningar á blaði sem þeir eiga að ræða og skrifa svörin sem koma á blaðið.
- Hver hópur fer t.d. í eina kennslustofu og er t.d. sá kennari sem kennir í viðkomandi skólastofu með yfirumsjón með hópnum.
- Í minni skólum er þessi hluti þingsins skipulagður út frá samsetningu nemendahópsins.
- Dæmi um spurningar:
  - Hvað finnst ykkur vera gott við stundatöfluna ykkar?
  - Hverju finnst ykkur að þyrfti að breyta í stundatöflunni ykkar?
  - Hvernig finnst ykkur að kennarar eigi að vera í samskiptum við ykkur?
  - Hvernig finnst ykkur að skólastjórinn eigi að vera í samskiptum við ykkur?
  - Hvernig finnst ykkur að skólaliðar eigi að vera í samskiptum við ykkur?
  - Hvernig finnst ykkur að annað starfsfólk skólans eigi að vera í samskiptum við ykkur?
  - Hversu mikið finnst ykkur að foreldrar ykkar eigi að taka þátt í skólastarfinu?
  - Hversu miklu máli skiptir að líða vel í skólanum?
  - Hvað finnst ykkur mikilvægast að læra í skólanum?
  - Er eitthvað í skólanum ykkar sem er ekki kennt en þið mynduð vilja að væri kennt?
    - Ef já, hvað finnst ykkur að þyrfti að kenna í skólanum?
    - Ef nei, hvaða námsgrein nýtist ykkur best fyrir framtíðina?
- Kennari fer á milli borða og tryggir að allir nemendur taki þátt í umræðum og hvetur þá áfram.
- Þegar fyrirfram úthlutuðum tíma er lokið fer kennari/kennarar yfir allar spurningar, eina í senn, og talsmenn hópanna svara út frá þeim svörum sem komu.
- Kennarar taka spurninga- og svarblöðin og safna þeim saman.
- Samantekt frá þinginu má gjarnan senda á netfangið barnaheill@barnaheill.is

FRAMHALDSSKÓLAR

Höfðað er fyrst og fremst til nemenda á fyrstu tveimur árum framhaldsskólans þar sem þau eru undir 18 ára aldri. Framhaldsskólakennarar eru hins vegar hvattir til að skipuleggja nemendafing í skólanum með þeim hætti að allir nemendur taki þátt.

Markmið:

Gefa nemendum tækifæri til að tjá skoðanir sínar og hugmyndir auk þess að koma ábendingum sínum og öðrum skilaboðum á framfæri.

Lýsing:

- Nemendum skipt í hópa sem er samsettur úr ca 20 nemendum. Í þeim framhaldsskólum þar sem er bekkjarkerfi er hægt að vinna með hvern bekk fyrir sig. Í fjölbrautarskólum eru víða umsjónarhópar og hægt er að nota þá skiptingu á nemendum. Annars er einnig hægt að skipta nemendum upp þvert á bekki og hópa.
- Hver hópur velur sér tvo talsmenn sem eru elsti og yngsti nemandi hópsins.
- Kennari fer yfir fyrirkomulagið með nemendum og gott er að koma eftirfarandi fyrir mælum á framfæri við hópinn:
  - Sjáið til þess að allir hafi jöfn tækifæri til að tala, farið hringinn eða stafrófið til að ákvarða hver á að tjá sig næst
  - Leyfið einum nemenda að tala í senn og ekki grípa fram í
  - Mikilvægt er að allir taki virkan þátt í umræðum og segi sínar skoðanir
  - Allar skoðanir og svör eiga jafn mikinn rétt á sér
  - Það er frábært að vera sammála og það er líka frábært að vera ósammála
  - Ef nemendur eru ósammála um hvernig svara eigi spurningum, látið þá öll svörin koma fram
- Kennari setur upp spurningar fyrir nemendum upp á töflu, eina í senn eða allar í einu.
- Nemendur ræða sín á milli og segja hvernig þeir vilja svara spurningunni.
- Dæmi um spurningar:
  - Af hverju þarf að tryggja að allir í hópnum fái að tjá sig?
  - Hversu miklu máli skiptir lýðræði?
  - Hvaða áhrif hafið þið á hvaða námsgreinar eru kenndar í skólanum?
  - Hvernig finnst ykkur reglurnar um ástundun í skólanum?
  - Finnst ykkur að það þurfi að breyta mætingarreglunum?
    - Ef já, hvernig mynduð þið vilja hafa þær?
    - Ef nei, hvernig styðja þær við ykkur?
  - Hversu vel finnst ykkur námið í skólanum búa ykkur undir áframhaldandi nám?
  - Hversu vel finnst ykkur námið í skólanum búa ykkur undir lífið?
  - Hversu auðvelt/erfitt er að fá aðstoð frá kennurum og öðrum starfsmönnum skólans þegar á þarf að halda?
  - Eru einhverjar námsgreinar sem eru ekki kennd en þið mynduð vilja að væru kennd í skólanum?
    - Ef já, hvaða námsgreinar eru það?
    - Ef nei, hvaða námsgreinar höfðu best til þín?
  - Finnst ykkur þið hafa nægan tíma til að stunda félagslíf eftir skólann?
    - ef já, hversu löngum tíma verjið þið í félagslíf eftir skóla?

-
- ef nei, hversu löngum tíma viljið þið bæta við daglega til að geta stundað meira félagslíf?
    - Hvaða námsgreinar í skólanum teljið þið að nýtist ykkur best fyrir framtíðina?
    - Hvaða námsgreinar í skólanum teljið þið að nýtist ykkur minnst í framtíðinni?
    - Hversu miklu máli skiptir að líða vel í skólanum?
    - Hvaða eiginleika teljið þið mikilvægast að góður kennari búi yfir?
    - Hversu miklu máli skiptir að foreldrar taki þátt í skólstarfinu?
    - Hversu miklu máli skiptir fyrir námið þitt að foreldrar þínir styðji við námið og sýni því áhuga?
  - Kennarar taka spurninga- og svarblöðin og safna þeim saman.
  - Samantekt frá þinginu má gjarnan senda á netfangið barnaheill@barnaheill.is